

Глава трета
ВИСШЕ УЧИЛИЩЕ ПО ЗАСТРАХОВАНЕ И ФИНАНСИ -
СОФИЯ

КАТЕДРА „СЧЕТОВОДСТВО, ОДИТ И ФИНАНСИ“

ПОЛИНА ДИМИТРОВА КАВРЪКОВА

ИЗПИРАНЕТО НА ПАРИ В НЕФИНАНСОВИЯ СЕКТОР.

(МЕХАНИЗМИ. ДИАГНОСТИКА. ПРЕВАНТИВНИ МЕРКИ.)

АВТОРЕФЕРАТ

за присъждане на образователната и научна степен „доктор” по докторска програма „Счетоводство, одит и анализ” в професионално направление 3.8. Икономика

Научни ръководители:

проф. д-р Любка Ценов

доц. д-р Жельо Христозов

СОФИЯ

2021

Разработката съдържа: увод, изложение в три глави, заключение, списък с използвана литература и 1 приложение. Основният текст обхваща 177 страници и съдържа 2 таблици, 7 фигури, 1 анкета, 1 приложение. Използваната литература обхваща: общо 247 източника, от които: 61 български литературни източника, 20 чуждестранни литературни източника, 59 нормативни източника, 28 източника като доклади, стенограми и други свързани с темата и 79 интернет източника.

Материалите по защитата са на разположение на заинтересованите лица в библиотеката на ВУЗФ – София.

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Актуалност на изследваната тема

Рисковете от изпиране на пари пораждат значително безпокойство за сигурността на гражданите и на финансовата система в държавите, включително и в България. Необходимостта от ограничаване на вредите върху икономиката от изпирането на пари изисква извършване на диагностика на проблема посредством неговото изучаване и на тази база изготвяне на предложения за изработване на превантивни мерки, които да направят по-ефективен и резултатен контрола срещу изпирането на пари в нефинансовия сектор. Изборът на темата на дисертационния труд е продиктуван от факта, че заниженият контрол от страна на нефинансовия сектор върху процеса на изпирането на пари не допринася за намаляване на обема на скритото изпиране на пари, което е сериозен проблем за националната икономика. В научните разработки с предмет на изследване изпирането на пари, все още не са задълбочено проучени механизмите на действие, които се отнасят до нефинансовия сектор. Необходимо е те да бъдат по-точно диагностицирани, което да доведе до тяхното по-лесно индивидуализиране и до прилагане на адекватни превантивни мерки, за да бъдат предотвратени порочните практики. Глобализацията на световната икономика и разширяване на търговските отношения в интернет средата са фактори, които създават подходящи условия за заличаване на следите от изпирането на пари. Известен факт е, че значителен дял от всички облаги от престъпления се изпират чрез прякото или косвено участие на нефинансовия сектор, към който се причисляват различни нефинансови институции, включително данъчни консултанти, одитори, счетоводители на свободна практика, нотариуси, практикуващите юристи на свободна практика, брокери на недвижими имоти.

Безспорно установено е и обстоятелството, че изпирането на пари се превръща във все по-голяма заплаха за икономиките на държавите и за глобалната финансова сигурност като цяло. Известно е, че значителни по обем средства, придобити по неправомерен начин се влагат в престъпни дейности. Това води до забогатяване на лицата, които осъществяват тези дейности и до ново инвестиране в незаконни дейности. Порочният кръг, който се оформя способства за повишаване на икономическата мощ и до проникване във всички сфери на обществото на престъпни групировки, които се стремят да получат и политическа власт.

Актуалността и значимостта на темата са продиктувани и от съществуващите негативни макроикономически последици върху икономиката. Тези неблагоприятни резултати се изразяват в безпричинно увеличение на търсенето на имоти, възникване на рискове за събираемостта на данъци, опорочаване на законните търговски операции, предизвикване на нестабилност в международните капиталови потоци, чести промени на валутните курсове, поради непредвиденото и неочаквано трансгранично прехвърляне на активи и др. Успешните опити за изпиране на пари насърчават корупцията и престъпността и подкопават демокрацията и върховенството на закона. За предотвратяване на тези последици на национално и наднационално ниво се предприемат мерки срещу изпирането на пари, чрез които да се активира контролът, който следва да бъде упражняван.

Обект на изследването

Обект на изследване е превенцията по отношение прането на пари на европейско и национално ниво в нефинансовия сектор.

Предмет на изследването

Предмет на изследване са проблемите и трудностите пред определен кръг лица от нефинансовия сектор, към които се отнасят : регистрирани одитори; лицензирани оценители на движими вещи и недвижими имоти; нотариуси, частни съдебни изпълнители; лица, извършващи по занятие посредничество при сделки с недвижими имоти; лица, упражняващи свободни професии; адвокати; правни и данъчни консултанти, които са задължени да прилагат мерките за превенция срещу изпирането на пари.

Цел и задачи на изследването

Целта на работата е на база съществуващите практики и мерки по превенция на изпирането на пари на европейско и национално ниво, прилагани от посочения по-горе кръг от лица от нефинансовия сектор, да се очертаят възможностите за тяхното усъвършенстване и повишаване на ефективността от прилагането им. С цел постигане на посочената цел, си поставяме за изпълнение следните **задачи**:

1. Разкриване на същността и механизмите на процеса по изпиране на пари.

2. Изследване на действащото европейско и национално законодателство, като се идентифицират съществените процеси, модели и механизми на европейската и националната система за превенция и предотвратяване изпирането на пари и финансирането на тероризма, които подлежат на постоянно наблюдение и своевременни и гъвкави законодателни решения, целящи поддържането на удовлетворителни нива на ефективност и адекватност на системата, функционираща в динамична и предизвикателна среда.

3. Предлагане на индикатори за диагностика и анализ прането на пари, които да се прилагат стриктно от определен кръг лица от нефинансовия сектор: регистрирани одитори; лицензирани оценители на движими вещи и недвижими имоти; нотариуси, частни съдебни изпълнители; лица, извършващи по занятие посредничество при сделки с недвижими имоти; лица, упражняващи свободни професии; адвокати; правни и данъчни консултанти.

4. Провеждане на широко обхватно анкетно проучване на лица от нефинансовата, финансовата сфера, студенти и др., което да установи възприятието и нагласата на задължените лица и на обществото по отношение прането на пари, ефективността на прилаганите мерките, и изграденото доверие в институциите, отговорни за превенцията и предотвратяването изпирането на пари и финансирането на тероризма.

Изследователска теза

Въз основа на така очертаните обект, предмет, цел и задачи се отстоява **тезата** че независимо от непрестанните промени с цел подобряване на правната рамка на европейско и национално ниво, не се създават удовлетворителни нива на ефективност и сигурност на системата, функционираща в динамична и предизвикателна среда, чието развитие продължава да изпреварва това на регулаторната рамка. Прането на пари ще продължи да съществува, независимо от непрестанно извършваните законодателни промени. Много е трудно, почти е невъзможно, да се провежда превенция с висока ефективност в област, където е неизвестно какви нови схеми за пране на пари ще възникнат в резултат на различни фактори (научно технически, икономически, политически, законодателни, социални и др.). Престъпните организации ще продължават да генерират все по-нови и нови схеми за пране на пари, а от там и

нуждата от законодателни промени и превантивни действия ще продължи да следва и да догонва тези нови тенденции.

Ограничение в обхвата на изследването

Изследването има определени ограничения, които произтичат, както от често променящата се нормативна база, така и от трудния достъп до данни. Изследването е ограничено до тесен кръг от лица от нефинансовата сфера, които са задължени да прилагат мерки за превенция срещу изпирането на пари. В дисертацията не се изследват приложимите методи и механизми за изпиране на пари в отделните фази, защото посочването на конкретни способности, прилагани за изпирането на пари изисква разкриване на подробности, свързани с осъществяване на престъпните схеми. Поради високата степен на обществена опасност на тези деяния приемаме, че те не следва да бъдат предмет на изследване в настоящия дисертационен труд поради необходимостта от достъп до класифицирана информация с гриф „строго секретно”, което не се притежава от автора. От изследването са изключени казината, моделът на изпирането на пари, правомощията на контролните органи и техните взаимодействия с подобни на тях структури, както и разглеждането на опростената и разширената комплексни проверки, защото това са теми, които ще разширят много дисертационният труд и затова смятаме, че следва да бъдат предмет на самостоятелно научно изследване.

Методология на изследването

При осъществяване на изследването са използвани следните научни методи: сравнителен анализ, исторически и систематичен подход, дедукция, индукция, логически анализ, като са използвани следните средства: наблюдение и извеждане на тенденции; анализ на нормативните актове, регулиращи обществените отношения в тази сфера; обзор на съществуващите теоретични разработки по темата.

Дисертационният труд е съобразен със законодателството към 1 ноември 2021 г.

II. СТРУКТУРА И СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Настоящият дисертационен труд се състои от: увод, изложение в три глави, заключение, списък с използвана литература. Дисертационният труд е в общ обем от 177 страници и съдържа 2 таблици, 7 фигури, 1 анкета, 1 приложение. Литературните източници са общо 247 източника, от които: 61 български литературни източника, 20 чуждестранни литературни източника, 59 нормативни източника, 28 източника като доклади, стенограми и други свързани с темата и 79 интернет източника и 3 приложения.

Структурата на изследването е съобразена с предмета, обекта, целта и задачите на дисертацията и се състои от:

Увод

Глава първа: Механизми за изпиране на пари.

1. Същност на процеса „изпиране на пари“.
2. Престъпления, свързани с „изпирането на пари“.
3. Резултати от предприетите действия.

Глава втора: Организация на противодействието на изпирането на пари.

- 1.Източници на правната уредба.
- 2.Органи, създадени за борба с изпирането на пари.
- 3.Констатации и препоръки.

Глава трета: Диагностика и превантивни мерки на изпирането на пари в нефинансовия сектор.

- 1.Задължени лица и приложими мерки.
- 2.Диагностициране изпирането на пари.
3. Мерки за защита на лицата подаващи сигнали за изпиране на пари.
4. Анализ на резултатите от анкетно проучване.

Заклучение, Библиография, Приложения.

III. РЕЗЮМИРАНО ИЗЛОЖЕНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Във увода на дисертационният труд се разглежда актуалността на темата, обекта и предмета на изследване. Формулирани са изследователската цел и задачи, и е посочена актуалността, и значимостта на темата.

В глава първа „Механизми за изпиране на пари“ се изследва механизмът на изпирането на пари и средствата за борба с този процес.

В т. 1 „Същност на процеса „изпиране на пари“ е направен кратък исторически преглед на появата и развитието на явлениято „изпиране на пари“ от древен Китай до наши дни. Разгледани са вижданията на редица видни изследователи за същността и съдържанието на явлениято „изпиране на пари“ и дадените от тях определения. Сред изследваните автори се открояват имената на чуждестранните учени Питър Ройтер и Едуин Труман, Джеймс Ричардс, Франц Било, Джералд Мобиус, както и на българските учени със свои принос в изясняване същността на процеса на изпирането на пари, като проф. д-р Георги Петрунов, проф. д-р Пламен Панайотов, проф. д-р Никола Филчев, доц. д-р Ива Пушкарлова и в последните години Петър Петров сочен като специалист в областта на анализа на финансовата дейност. На основание на проведеното задълбочено научно изследване и анализиране на дадените определения е направено предложение за **ново определение на понятието „изпиране на пари“**, в което се определя „изпирането на пари като съзнателна, целенасочена и преднамерена дейност, имаща за цел превръщането на средства със съмнителен произход в легални доходи при ползване на законни механизми, както и на пропуски в законодателството“.

Разгледани са същността, механизмите, характерни особености и последователността на трите фази на изпирането на пари: пласиране, наслявяване, интегриране.

Посочва се, че **фазата пласиране (placement)** е първия етап, в който се предприемат действия по включване на паричните средства, придобити от престъпна

дейност в гражданския оборот¹, посредством най-често прилаганите техники, каквито са: хазарт, смърфинг, контрабанда, хавала, както и възможността за легално постъпване на активи във финансовата система чрез свободно закупуване на финансови инструменти, предлагани от оторизирани финансови институции. Изтъква се, че всички изброени техники имат за цел да затруднят процеса на установяване на произхода на средствата и техният действителен собственик, и затова предприетите мерки за предотвратяване изпирането на пари в тази фаза са най-ефективни.

Фазата: наслояване (layering) се определя като основна в процеса на „изпиране на пари”, защото в нея се осъществяват многоходови, обикновено трансгранични финансови и други икономически операции, и трансакции на парични средства, насочени към смесване на нелегален течащ паричен поток и легален течащ паричен поток с произход от законна дейност. Техниките за изпиране на пари, които се прилагат в тази фаза са: електронно банкиране, заеми, фиктивни сделки, банкови трансфери, обмен на валута и други, които улесняват преминаването на парични средства през офшорни зони, свободни финансови зони, кухи фирми, електронни разплащания, мнимо автофинансиране и други форми, които много затрудняват идентифицирането на произхода на паричните средства, както и на тяхното проследяване.

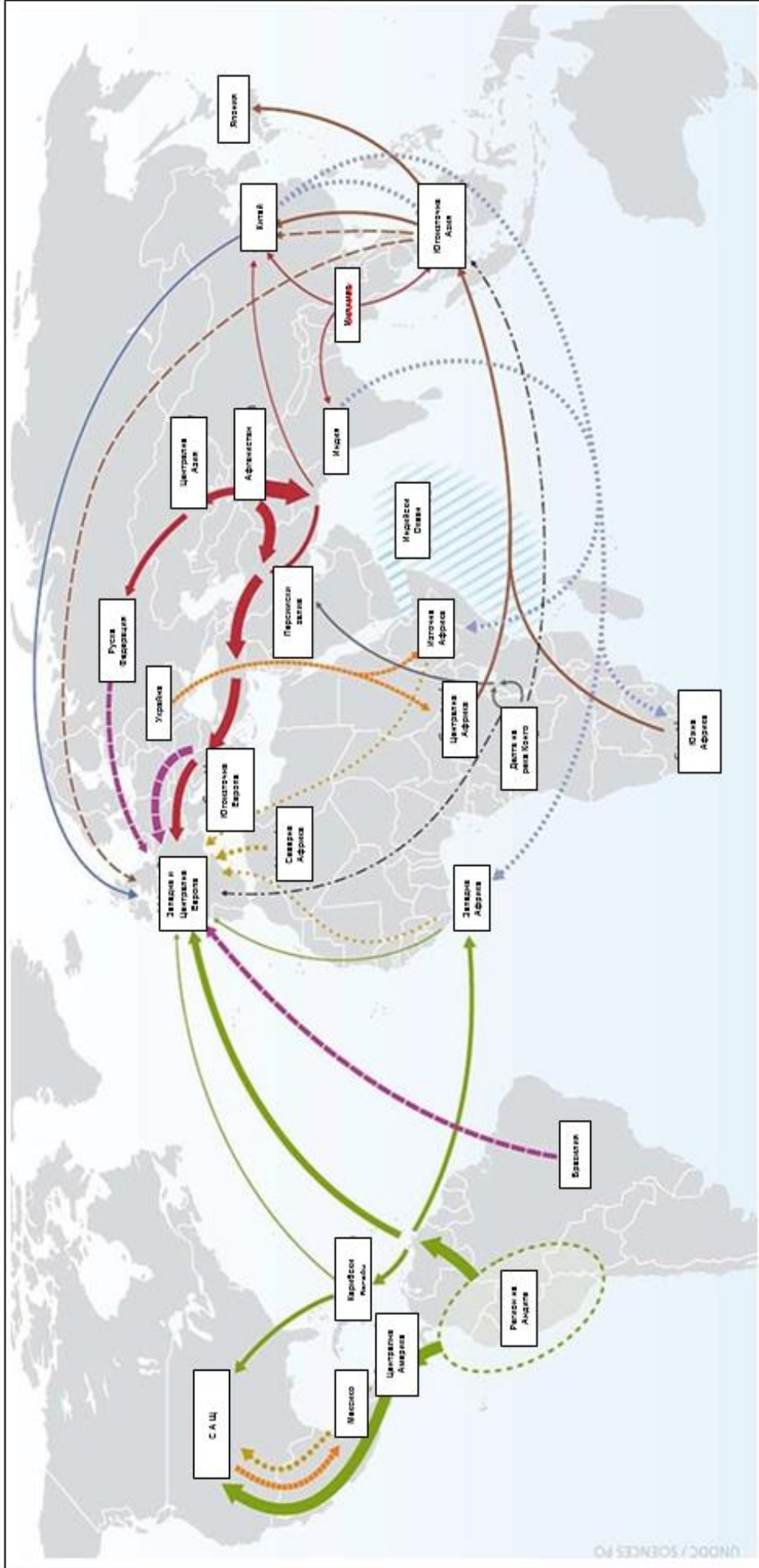
Фазата: интегриране (integration) е третата и последна фаза от процеса на изпиране на пари, в която незаконните финансови средства, които вече са придобили законен произход се инвестират в легалната икономика, посредством различни способности като: покупка на стоки с цел бизнес; покупка на недвижими имоти; покупка на скъпи и луксозни вещи; влагане на средства в строителство на сгради и др. В тази фаза най-трудно може да бъде установено „изпирането на пари”, защото при нея процесът завършва.

Посочени са и основните престъпни действия, посредством които се генерират средства и се изпират пари, каквито са: наркотрафикът (на кокаин, хероин и други съвременни варианти на наркотични вещества или такива с ефект на наркотични вещества); трафикът на хора от една държава в друга с цел сексуална и трудова експлоатация; нелегалната миграция; трафикът на оръжия; трафикът на природни ресурси, включително на диви животни; разпространението на фалшификати на

¹ По-подробно вж. „Секторна оценка на риска от изпиране на пари и финансиране на тероризъм при дейността на адвокатите, в случаите при които те са задължени на прилагат мерките за превенция срещу изпиране на пари и финансиране на тероризъм“; <https://p.vas.bg/s/e/sektorna-otsenka-na-riska-9860-527.pdf>

люксови стоки; морско пиратство; кибер престъпленията; различни проявни форми на натиск, корупция и измами. Приложена е фигура, в която се съдържа информация за движението на парите и мащабността на процеса на престъпленията в световен план².

² Вж. https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/tocta/TOCTA_Report_2010_low_res.pdf

	ХЕРОИН		НЕЛЕГАЛЕН ТРАФИК НА ХОРА		ФАЛШИВИ ЛЕКАРСТВА		ДОБИВ НА ДЪРВЕН МАТЕРИАЛ
	КОКАИН		ЖЕНИ ЖЕРТВИ НА ТРАФИК (основни източници)		ПИРАТСТВО В ИНДИЙСКИЯ ОКЕАН		ЗЛАТО
	ОРЪЖИЯ		ФАЛШИВИ ПОТРЕБИТЕЛСКИ СТОКИ		ДИВАТА ПРИРОДА		КАСТЕРИТ – ДОБИВ НА КАЛАЕНА РУДА

От фигурата е видно, че целият свят е обхванат от процеса на движението на престъпните парични потоци с произход от трафик на хероин, кокаин, огнестрелно оръжие и трафик на хора. Показани са основните линии, по които се движат отделните престъпни дейности. Например: трафикът на хора следва линията на придвижване от Африка и Азия към Западна Европа и от Южна Америка към САЩ; трафикът на хероин се движи от Афганистан през Русия и Средния Изток към Централна и Западна Европа; трафикът на кокаин, който започва от Южна Америка е насочен към САЩ и Западна Европа; трафикът на оръжия преминава от Украйна към Централна и Източна Африка; трафикът на фалшивите стоки от Китай е насочен към Западна Европа; трафикът на фалшиви лекарства преминава от Китай и Хонконг към Азия и Южна Африка.

В резултат на изследването се прави изводът, че най-много незаконно придобити средства се генерират от трафик на хора и от корупция, които играят ключова роля във функционирането на „сивата“ икономика³. **Поддържа** се тезата, че при всички трансгранични престъпления и схеми има умисъл и разработен план за действие, които са съобразени със слабите места във финансовата и съдебна системи на съответната страна. Причината е, че не е постигнато уеднаквено разбиране относно слабите страни на изградените финансови и законови защити, които имат за цел да гарантират преустановяване на процеса на изпиране на пари. **Направена е препоръка** за необходимостта от въвеждане на още мерки, които да засилят контрола върху пътищата и способите за изпиране на пари.

Изследвани са **краткосрочните и дългосрочните ефекти** от изпирането на пари. Изяснява се, че **краткосрочните ефекти** от изпирането на пари се изразяват в загуби за жертвите и печалби за извършителите; изкривяване на потреблението и спестяванията; изкривяване на инвестициите; изкуствено повишаване на цените; нелоялна конкуренция; промени във вноса и износа; влияние върху производителността, доходите и заетостта; влияние върху доходите в публичния сектор; промяна в търсенето на пари; нарастване на нестабилността на лихвените проценти и валутните курсове; увеличаване на възможността за отпускане на трудни за

³ По-подробно вж. Смедовска-Тонева, Р. (2017). Развитие на институционалните политики за противодействие на организираната престъпност в България 2002-2015 година- проблеми и перспективи. Автореферат; Петрунов, Г. (2015). Социално-мрежови анализ на престъпни структури. Научни трудове на УНСС. С.: Университетско издателство „Стопанство“, Год. 55, т. 2/3, част 1, с. 326 – 360.

погасяване кредити; нарастване на паричните потоци; изкривяване на икономическите показатели. Посочено е, че *дългосрочните ефекти* от изпирането на пари се изразяват в застрашаване на приватизацията; промяна в чуждите инвестиции; риск за финансовия сектор; мними печалби за финансовия сектор; влияние върху надеждността на финансовия сектор; проникване на нелегалния бизнес в легалния; развитие на корупция; влияние върху нивата на растеж; подкопаване на политическите институции; подкопаване на външно-политическите цели; увеличаване на престъпността; повишаване на заплахата от терористични атаки.

Направен е изводът, че **предприемането на мерки срещу изпирането на пари е забавено и поради факта, че в процеса на изпирането на пари се преплитат редица икономически интереси.** Посочва се, че този извод е валиден, както за България, така и за държавите, които се „числят към бившия социалистически блок, чиито преходни икономики създадоха и създават и понастоящем благоприятни условия за изпиране на пари“⁴ и се **изразява подкрепа на идеята** за създаване на механизми за борба с тези явления и за криминализиране⁵ на деянията.

В т. 2 „Престъпления, свързани с „изпирането на пари“ се изследва и анализира назрялата в обществото в края на 20-ти и началото на 21-ви век необходимост от предприемане на мерки за регулация, които са насочени към справяне с процеса на изпиране на пари. За целта в правните системи на отделните държави започва постепенно въвеждане на фактически състави, в които се определят като престъпления, извършването на определени деяния, свързани с изпирането на пари.

За първи път деянието „изпиране на пари“ е дефинирано като престъпление в Конвенцията на Съвета на Европа приета, през 1990 г.⁶ С Конвенцията се въвежда и понятието **„предикатни престъпления“** като „обобщаващ термин за всяко престъпление, от което се извличат облаги, които могат да бъдат предмет на престъплението „изпиране на пари“⁷. Посочено е, че след изследване на българското

⁴ Райчев, В. (1995). Преходните икономики привличат мръсните пари: Проект за национално законодателство за предпазване на финансовата система от изпирането им. С.: 1995

⁵ Янев, Р. (2002). Криминализация на деянието „изпиране на пари“. Сп. Адвокатски преглед. Висш адвокатски съвет. 8, с. 25-30.

⁶ По-подробно вж. Граматикова, К., (2007). Междудържавното сътрудничество по превенция на изпирането на пари съгласно Конвенцията на Съвета на Европа от 1990 г., сп. Адвокатски преглед, изд. На ВАС, бр.7.

⁷ Пак там

наказателно законодателство е установено, че вместо термина „предикатни престъпления” се използва терминът „първоначално престъпление”. Под това наименование тези престъпления се разглеждат и анализират в редица изследвания на правната и икономическата литература⁸.

Посочва, че у нас „изпирането на пари“ е криминализирано като престъпно деяние от месец август 1997 г., когато в Наказателния кодекс /НК/ са въведени три състава, свързани с изпирането на пари (чл. 253-253 б)⁹. Тези състави са претърпели през годините редица промени с цел да отразят, както най-добрите световни практики, така и националните нормативни и правосъдни стандарти в тази материя. Престъпните състави са формулирани така, че да обхващат в максимална степен деянията, които са насочени към легализиране на незаконно придобит доход. Това е видно от разпоредбата на чл. 253 от НК, която определя като „престъпление, свързано с изпирането на пари всяко деяние, с което се цели извършването на финансова операция или сделка, при която се ползват средства или имущества, за които е установено, че са придобити по престъпен начин“¹⁰. В други текстове, законодателят приравнява на престъпление, свързано с изпирането на пари всяка форма на приготвяне, намиране на съучастници, притискане на хора с цел извършване на действия, свързани с изпирането на пари.

Посочено е, че **не се споделя** изразеното в теорията виждане, че „обект на изпирането на пари са отношенията, възникващи в „сферата на паричното обръщение и кредитирането”¹¹. Изразена е **подкрепа** на тезата, че в тези случаи става дума „за стопански престъпления, които засягат паричната и кредитната системи”¹², които предшества изпирането на пари.

⁸ Вж. Алдимиров, Н. (2017). Процесът на изпиране на пари и превенцията му в търговските банки. С.: Издателски комплекс на УНСС, с. 23, с. 35.

⁹ Чл. 253, ал. 1 от Наказателния кодекс (редакция към 8 октомври 2021 г.)

¹⁰ Вълканов, Н. (2012). Прането на пари в банковата система: механизми, диагностика, мерки за противодействие. Автореферат.

¹¹ Владимирова, А. (2010). Изпирането на пари като престъпление против финансовата система, НБУ, С., с.152-154, law-journal1-2011-10.pdf.;

¹² Пушкарова, И. (2015). Обхват, цели, материалноправни и процесуалноправни аспекти на финансовото профилиране, и Ръководство „Проект "Повишаване на компетентността и професионалната квалификация на съдии, прокурори и следователи, както и на административните ръководители на органите на съдебната власт чрез организиране и предоставяне на обучения от ВСС", реализиран от Висшия съдебен съвет с финансовата подкрепа на Оперативна програма "Административен капацитет" 2007-2013, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд“.; http://www.vss.justice.bg/root/f/upload/7/Topic05_FinancialProfiling.pdf.

Отразени са и препоръките на FATF¹³ към държавите да третира престъплението „изпиране на пари“ като особено тежко престъпление, както и да въведат нови наказания като: замразяване на наличностите на лицата по банкови сметки и тяхното конфискуване в полза на държавата. Изразява се **подкрепа** на препоръката на FATF да бъде предвидено в националното законодателство право на правораздавателните органи да конфискуват имущество на лицата и без да има постановена присъда, чрез въвеждане на фактическия състав: **„конфискация, основана на несъдимост“**. Посочва се, че в Наказателния кодекс на България за момента не е предвидена хипотеза, основана на „конфискация, основана на несъдимост“ и се изтъква, че нейното въвеждане ще доведе до значителни промени в наказателноправната уредба на страната.

В т. 3 „Резултати от предприетите действия“ са изследвани резултатите от предприетите действия, насочени към предотвратяване процеса на изпиране на пари. Анализирани са статистически данни, които съдържат резултати от инкриминирането на деянието изпиране на пари и графично е представен процесът на увеличаване на приложените наказателните санкции, спрямо лицата които участват в процеса на изпиране на пари в период от 2006 до 2018 г.¹⁴ Данните са отразени в две таблици и пет фигури.

Таблица 1

¹³ FATF / Financial Action Task Force on Money Laundering / Работната група за финансови действия създадена през 1989 г. в Париж с решение на Г-7 с цел установяване, поддържане и прилагане на международни стандарти срещу изпирането на пари и финансирането на тероризъм.

¹⁴ По-подробно вж. интервю на Александър Николов - председател на сдружението на администрацията в органите на съдебната власт, <http://saosv.org/wps/portal/saosv/activities/news/interview%20-%20an!/ut/p/z1/pZPBbuIwEIZfhQtHy47txMkxsCjdCMq2VdjiS-U4TusVOJRYofTp6>

Вид действие	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Наблюдавани досъдебни производства	142	190	228	263	293	291	294	318
Новообразувани досъдебни производства	56	94	85	66	87	65	64	73
Решени досъдебни производства	53	63	51	82	102	98	92	119
Внесени прокурорски актове	19	20	22	31	29	20	30	39
Предадени на съд лица	36	33	35	45	59	41	48	94
Осъдени и санкционирани лица с влязъл в сила съдебен акт	22	35	18	29	27	16	14	24
Оправдани лица с влязъл в сила съдебен акт	1	1	4	3	9	3	1	0

Източник: Прокуратурата на РБ, 2016.

В таблица 1 са разгледани приложимите съдебни показатели за периода 2008-2015 г. по данни на Прокуратурата на Република България от 2016 г. Данните показват, че има засилване на дейността на разследващите органи, прокуратурата и съда. Броят на наблюдаваните от прокуратурата досъдебни производства, образувани от органите на следствието се увеличава от 142 през 2008 г. до 318 през 2015 г. Броят на новообразуваните досъдебни производства от органите на следствието отбелязва слабо повишение от 56 през 2008 г. до 73 през 2015 г. Броят на приключилите досъдебни производства с решения по повод разследване на извършени предикатни престъпления показва увеличение от 53 през 2008 г. до 119 през 2015 г. Внесените обвинителни актове от прокуратурата въз основа на приключили досъдебни производства с решения за привличане към наказателна отговорност също показва тенденция към повишаване от 19 през 2008 г. до 39 през 2015 г. Броят на предадените лица на съд се увеличава от 36 през 2008 г. на 94 през 2015 г. Наблюдава се слаба активност от страна на съда. За периода издадените осъдителни присъди на лица, извършили предикатни престъпления са между 22 – 24. През периода броят на оправданите лица с влязъл в сила акт е средно между едно и три на година.

Таблица 2

Тип престъпление	Вид на присъдата				
	Ефективна	Условна присъда	Пробация	Глоба	Други наказания
Общо	661	2268	239	1759	205
Корупция	17	183	87	198	69
Организирана престъпност	28	37	1	4	0
Трафик на хора	16	32	0	23	0
Трафик на наркотици	444	911	60	1201	85
Изпиране на пари	4	21	0	4	1
Данъчни престъпления	88	888	69	212	42
Фалшифициране на валути и платежни инструменти	62	170	10	57	6
Злоупотреба със средства на ЕС	2	26	12	60	2

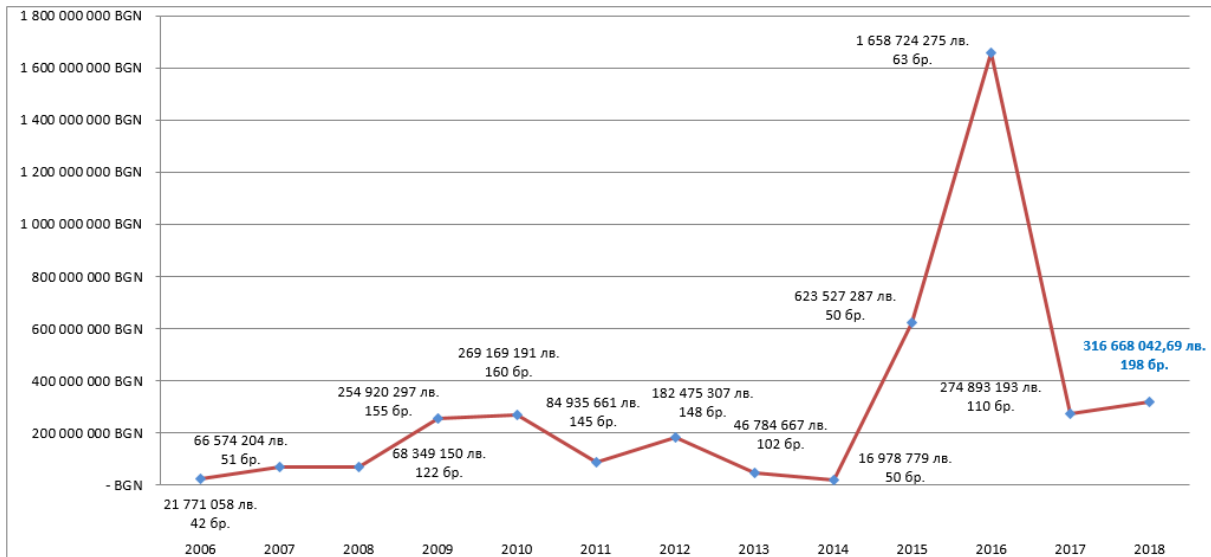
Източник: Прокуратурата на РБ, 2016.

В таблица 2 са представени сравнителни данни за броя на извършените престъпления през 2015 г. От таблицата се вижда, че най-много са влезлите в сила присъди за трафик на наркотици - 444, следвани от влезлите в сила присъди за данъчни престъпления - 88, фалшифициране на валута и платежни инструменти, които са на трето място с 62 присъди. Най-малко присъди са произнесени за злоупотреба със средства на ЕС - само две. Най-многобройни са престъпленията, които са наказани с произнасянето на условни присъди – 2 268, следвани от престъпленията, наказани с глоба – 1759, а най-малко са делата, които са завършили с наказание „пробация“е 239. Следователно, наблюдава се висока престъпност, свързана с изпирането на пари, следвана от данъчните престъпления и фалшифицирането на валути и платежни инструменти.

Посочва се, че прекалено висок остава броят на условните присъди за трафик на дрога, данъчни престъпления, фалшифициране на валути, и корупция. **Поддържа се тезата**, че произнасянето на повече ефективни присъди с по-дълъг срок на наказание лишаване от свобода (например над 10 години), както и конфискация на цялото имущество на виновното лице в полза на държавата ще доведе до спад на опитите за финансови престъпления, докато условните присъди, или тези, които са ефективни, но

с малък период на лишаване от свобода, не действат превантивно на престъпните групи. Посочва се, че са необходими промени в НК в тази насока.

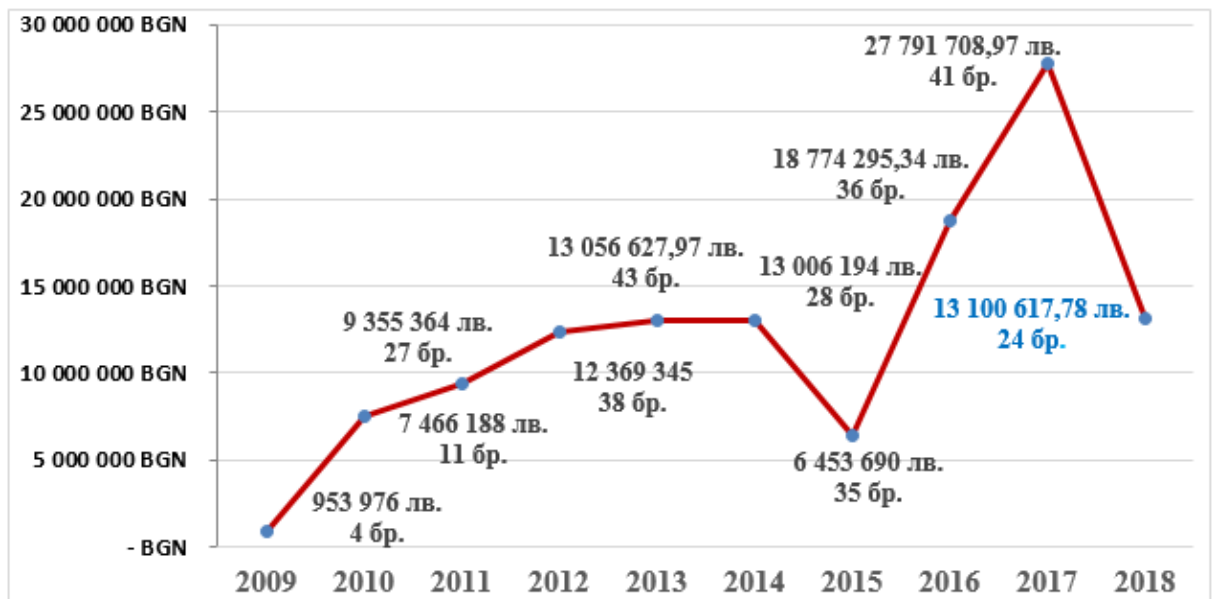
Фигура 3

На фигура 3 са изнесени данни за размера на имуществото, което е предложено за обезпечаване за периода 2006 г. -2018 г. Данните са на Комисията за противодействие на корупцията и за отнемане на незаконно придобитото имущество относно размера на предложеното за обезпечение имущество. От графиката е видно, че се наблюдава рязко повишаване на предложеното имущество като обезпечение. През 2006 г. то е било на стойност от 21 771 058 лв., а през 2016 г. размерът на имуществото предложено като обезпечение е на стойност от 1 658 724 275 лв. От графиката е видно, че общата стойност на предоставеното за обезпечение имущество за периода е 3 885 771 111 лв.при общ брой искания за обезпечителни мерки от 1396 за посочения период. От данните, посочени на фиг. 3, може да се направи **изводът**, че докато размерът на предложеното за обезпечаване имущество се движи почти в еднакви темпове на нарастване за периода 2006 г. до 2012 г., т.е. между 66 574 204 лв. и 182 475 307 лв., то от 2014 г. започва значително увеличение, за да достигне в периода 2015 – 2016 г. 1 658 724 275 лв. След това отново се наблюдава спад и през 2018 г. размерът на имуществото, предложено за обезпечаване, е едва 316 668 042,69 лв.

Фигура 4

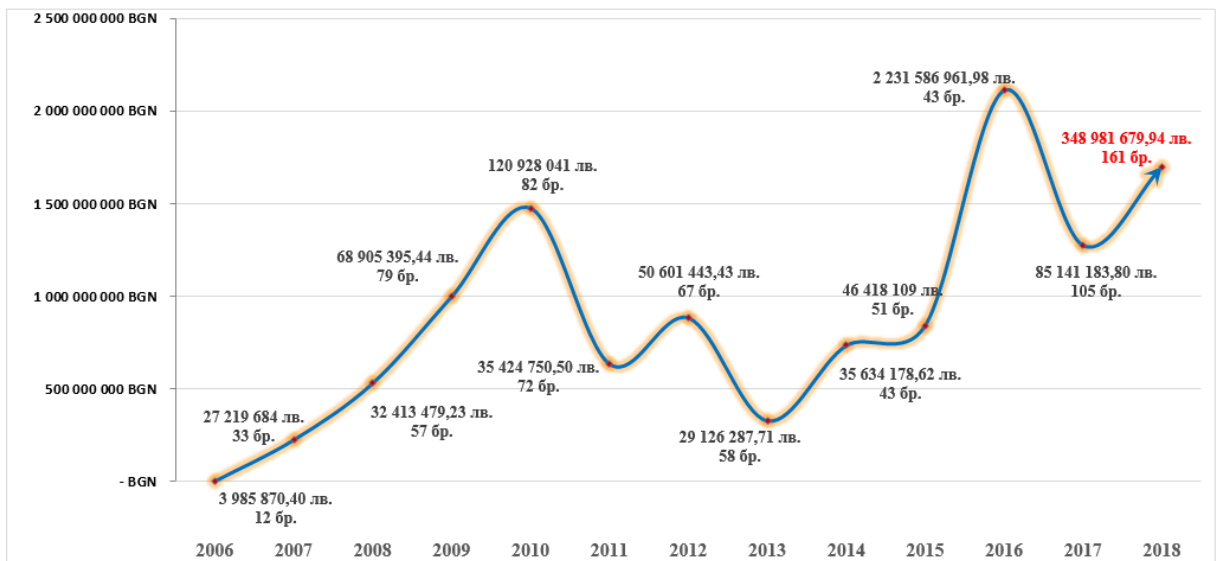
На фиг. 4 са изнесени данни за осъдителните решения и размера на конфискуваното имущество за периода от 2009 г. до 2018 г.

Данните са посочени от Комисията за противодействие на корупцията и за отнемане на незаконно придобитото имущество, от които е видно, че за периода от 2009 г. до 2018 г. се наблюдава постепенно повишаване на броя на влезлите в сила осъдителни присъди, като от 4 броя през 2009 г. те достигат до 24 броя през 2018 г., с което общият брой на влезлите в сила присъди за периода е 287. Същата тенденция към увеличение се наблюдава в размера на конфискуваното имущество, като от 953 976 лв. през 2009 г. то нараства на 27 791 708, 97 лв. през 2017 г. и спада до 13 100 617, 78 лв. през 2018 г., като общо отнетото имущество в полза на държавата за целия период е на стойност 122 328 007 лв.

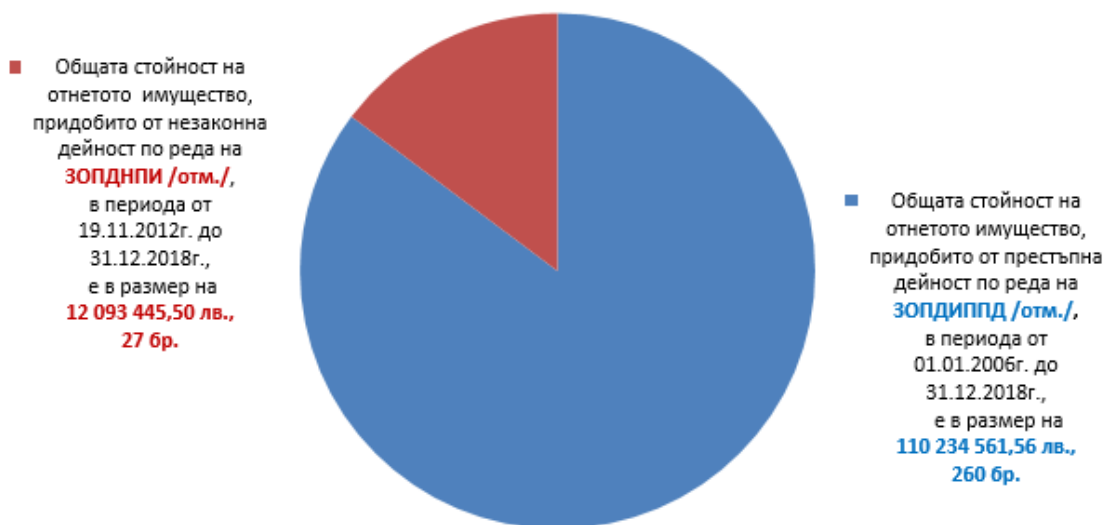
Фигура 5

На фиг. 5 са посочени данни за броя на внесените искиове за отнемане на имущество в полза на държавата от Комисията за противодействие на корупцията и за отнемане на незаконно придобитото имущество, както и данни за размера на отнетото имущество за периода от 01.01.2006 г. до 31.12.2018 г.

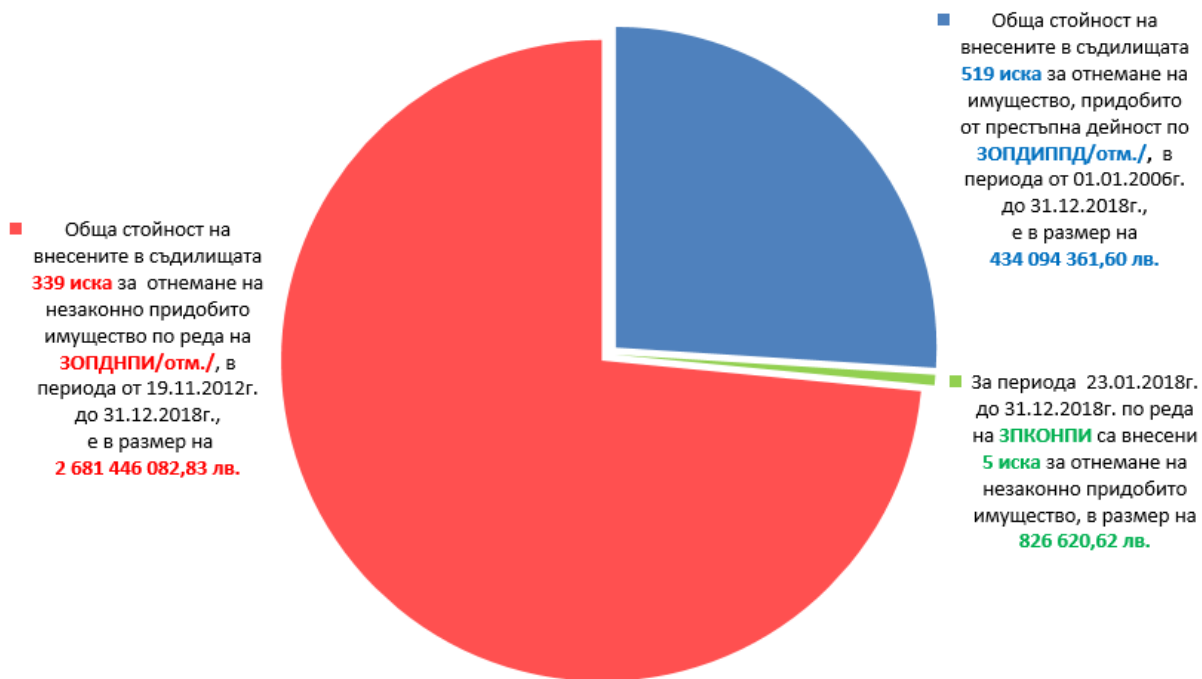
От фиг. 5 е видно, че се наблюдава скокообразно движение през годините на броя на внесените искания за отнемане на имущество в полза на държавата и на размера на отнетото имущество. Докато през 2006 г. внесените искания за отнемане на имущество са само 12 на брой на обща стойност 3 985 870,40 лв., то през годините се наблюдава увеличение, като през 2018 г. внесените искания за отнемане на имущество са 161 броя на обща стойност 348 981 679,94 лв. През 2016 г. се наблюдава своеобразен пик в стойността на внесените искове за отнемане на имущество в размер на 2 231 586 961,98 лв. при 43 внесени искове за отнемане в полза на държавата на имущество, придобито по престъпен начин. За целия период от 2006 г. до 2018 г. са внесени общо 863 искания за отнемане на имущество на обща стойност 3 116 367 065 лв.

Фигура 6

На фиг. 6 са посочени данни за стойността на отнето имущество, придобито по престъпен начин в периода от 2012 г. до 2018 г., публикувани от Комисията за противодействие на корупцията и за отнемане на незаконно придобитото имущество по реда на Закона за отнемане в полза на държавата на незаконно придобито имущество (отм. ДВ, бр. 7 от 2018 г.) и по реда на Закона за отнемане в полза на държавата на имущество, придобито от престъпна дейност (отм. ДВ, бр.38 от 2018 г.). От данните в червено, е видно, че по реда на Закона за отнемане в полза на държавата на незаконно придобито имущество за периода 2011 г. до 2018 г. са решени 27 дела, като по тях е отнето имущество в размер на 12 093 445, 50 лв. От данните в синьо е видно, че по реда на Закона за отнемане в полза на държавата на незаконно придобито имущество за периода 2006 г. до 2018 г. са решени 260 дела и е отнето имущество в размер на 110 234 561, 56 лв.

Фигура 7

На фиг.7 е посочена общата стойност на вносените от съдилищата искове за отнемане на имущество по данни на Комисията за противодействие на корупцията и за отнемане на незаконно придобитото имущество. От данните в червено е видно, че по реда на Закона за отнемане в полза на държавата на незаконно придобито имущество за периода от 19.11.2012 г. до 31.12.2018 г. са внесени 339 иска и е отнето имущество в размер на 2 681 446 082,83 лв. От данните в синьо е видно, че по реда на Закона за отнемане в полза на държавата на имущество, придобито от престъпна дейност за периода 01.01.2006 г. до 31.12.2018 г. са внесени в съдилищата 519 иска и е отнето имущество в размер на 434 094 361,60 лв. От данните в зелено е видно, че по реда на Закона за противодействие на корупцията и за отнемане на незаконно придобитото имущество за периода 23.01.2018 г. до 31.12. 2018 г. са внесени в съдилищата 5 иска и е отнето имущество в размер на 826 620,62 лв. В резултат на обобщаване на изнесените данни може да се направи извода, че противодействието срещу изпирането на пари се осъществява по реда на три закона, като тенденцията продължава да се развива в посока на все по-голяма непримиримост към престъпленията, насочени към изпирането

на пари, което е видно от увеличаващия се брой на заведени дела и увеличаване размера на отнетото имущество.

В заключение се посочва, че в глава първа е изяснено понятието „изпиране на пари” в редица национални и международни източници и е направено предложение за определение на понятието „изпиране на пари“. Посочени са трите фази за изпиране на пари – пласиране, наслояване и интегриране, както и контретизирани за какви техники на изпиране на пари се прилага всяка една от тях. Изследвани са основните способности за генериране на средства посредством процеса на изпиране на пари. Изследвани са предикатните престъпления като средствата за борба с изпирането на пари. Направена е кратка характеристика на резултатите на органите на следствието, прокуратурата и съда за предотвратяване на предикатните престъпления. Проследена е тенденцията към засилване на контрола и непримиримостта към този вид деяния и са посочени данни за размера на отнетото имущество в полза на държавата, за което е доказано, че е придобито със средства от извършени престъпления. Направен е **извод**, че през годините се наблюдава тенденция към увеличаване на осъдителните присъди и е увеличен размерът на конфискуваното имущество, което е в резултат от предприетите от държавата адекватни мерки за противодействие на процеса на изпирането на пари в национален мащаб.

В глава втора „Организация на противодействието на изпирането на пари“ се изследва развитието на правната уредба, създадена за предотвратяване пътищата, методите и средствата за изпирането на пари на ниво законодателство на ЕС и на ниво национална правна система. В главата се разглежда и организационната структура и правомощията на органите, които са натоварени с контрол на мерките за изпиране на пари.

В т. 1 „Източници на правната уредба“ се проследява в общ план развитието на нормативната уредба в областта на изпирането на пари от първият известен нормативен акт, приет във Великобритания през 1612 г. до наши дни. Проследява се развитието на правната уредба на ниво ЕС, която съдържа мерки срещу изпирането на пари, които държавите членки трябва да въведат във вътрешното си законодателство. Към тях се отнасят: *Директива 2005/60/ЕО* /известна като Трета директива на ЕС / срещу изпирането на пари и финансирането на тероризъм, с която се изгражда съществена част от международната правна рамка на борбата срещу изпирането на

пари и се определят границите на изискванията и стандартите в правото на ЕС в сферата за противодействие на изпирането на пари; *Директива 2006/70/ЕС* от 01.08.2006 г., с която се определят разширени мерки за прилагане на директива 2005/60/ЕО по отношение на лицата, които заемат отговорно служебно положение, представителите на ръководни и други органи от законодателната, изпълнителната, съдебната и местната власт в държавите членки; *Директива (ЕС) 2015/849* /известна като Четвърта директива на ЕС/, която се отнася до борбата с изпирането на пари. Директивата е приета след направените разкрития по аферата „Досиетата от Панама“. С нея се въвеждат общи правила, с които се задължават определени лица и институции в Съюза да следят за проявите форми за изпирането на пари, както и да сигнализират с доклади компетентните институции; *Директива (ЕС) 2018/843* / известна като Пета директива на ЕС/ за борба с изпирането на пари, с която се въвеждат дефиниции на понятията „виртуална валута“ и „доставчик на портфейл, който предлага попечителски услуги“. *Директива (ЕС) 2018/1673*, в която са изброени правилата за борба с изпирането на пари по наказателноправен ред; *Директива (ЕС) 2019/878*, която урежда по-детайлно вътрешния контрол и системите за управление на риска във фирмите, при издаване на разрешение за извършване на дейност. С нея се въвеждат нови правила, валидни за финансовия сектор, относно обмена и разпространението на информация. Тези правила са насочени към подобряване на сътрудничеството между органите, упражняващи пруденциален надзор и надзорните органи в борбата с изпирането на пари и имат за цел да засилят ролята на Европейския банков орган като гарант за спазване правилата на ЕС, свързани с борбата с изпирането на пари. Директивата предоставя и повече права на надзорните органи, които вече могат да искат отстраняване на членове на управителен съвет при възникнали съмнения дали са подходящи да извършват дейността, включително от гледна точка на борбата с изпирането на пари; *Директива (ЕС) 2019/1153* въвежда правила за улесняване използването на финансова и друга информация за предотвратяване изпирането на пари, както и за използването ѝ за разкриване, разследване или наказателно преследване на определени престъпления. С новите правила се очаква да се постигне укрепване на наказателното правораздаване в държавите членки, посредством ускоряване достъпа на правоприлагащите органи до необходимата им финансова информация, посредством подобряване обмена между тях и звената за финансово разузнаване на държавите членки. Директивата трябваше да бъде транспонирана във вътрешното ни законодателство до месец август 2021 г., но към настоящият момент

това не е направено; *Директива (ЕС) 2019/1937* относно защитата на лицата, които подават сигнали за нарушения на правото на Съюза, която трябваше да бъде транспонирана във вътрешното ни законодателство до 17 декември 2021 г.

Отразен и пакета от **четири законодателни предложения** на Европейската комисия от 20 юли 2021 г., който е насочен към укрепване на законодателната рамка на ЕС, свързана с борба с изпирането на пари и финансирането на тероризма. Към тях се отнасят: Нов Регламент на Европейския парламент и на Съвета за създаване на Орган за борба с изпирането на пари и финансирането на тероризма и за изменение на регламенти (ЕС) № 1093/2010, (ЕС) 1094/2010 и (ЕС) 1095/2010¹⁵; Нов Регламент на Европейския парламент и на Съвета за предотвратяване на използването на финансовата система за целите на изпирането на пари и финансирането на тероризма¹⁶; Нов Регламент на Европейския парламент и на Съвета относно информацията, придружаваща преводите на средства и определени криптоактиви¹⁷; Нова Директива на Европейския парламент и на Съвета относно механизмите, които да бъдат въведени от държавите членки за предотвратяване на използването на финансовата система за целите на изпирането на пари и финансирането на тероризма, и за отмяна на Директива (ЕС) 2015/849¹⁸.

Изследвано е и развитието на **националната правна уредба** в областта на борбата срещу изпирането на пари, което до момента се отличава с три периода: *първият период* обхваща времето от 1998 г. до 2003 г., когато България все още не е държава членка на ЕС, но вече е заявила своето желание да се присъедини към Съюза като е сключила Споразумение за асоцииране между Европейските общности и техните държави членки, от една страна и Република България, от друга страна. В изпълнение на Споразумението страната ни започва процес на хармонизиране на вътрешното законодателство с правото на ЕС. В тази връзка е приет първият Закон за мерките срещу изпирането на пари. След приемането му започва изграждането на органите, които да осъществяват контрол върху изпирането на пари и се определят техните

¹⁵ Брюксел, 20.7.2021, COM(2021) 421 final, 2021/0240(COD);

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021PC0421&from=EN>

¹⁶ Брюксел, 20.7.2021, COM(2021) 420 final, 2021/0239(COD); <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021PC0420&from=EN>

¹⁷ Брюксел, 20.7.2021, COM(2021) 422 final, 2021/0241(COD); <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021PC0422&from=EN>

¹⁸ Брюксел, 20.7.2021, COM(2021) 423 final, 2021/0250(COD); <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021PC0423&from=EN>

правономия. *Вторият период* обхваща времето от 2003 г. до 2018 г. и се отличава със сериозни промени в правната уредба на изпирането на пари. Целта е от една страна да се съобрази вътрешното законодателство с изискванията на европейските актове, регламентиращи мерките срещу изпирането на пари, а от друга да бъдат изпълнени препоръките, отправени от Европейската Комисия към България в редовния доклад за 2002 г. за достиженията в процеса на сближаване на българското с европейското законодателство. *Третият период* започва през 2018 г., когато е приет изцяло нов закон за мерките срещу изпирането на пари в отговор на отправените през 2017 г. препоръки към България в Доклада на Комисията до Европейския парламент и Съвета относно оценката на рисковете от изпиране на пари и финансиране на тероризъм, които засягат вътрешния пазар и са свързани с през гранични дейности. В закона от 2018 г. се разширява кръгът от лица, които са задължени да уведомяват Агенцията за финансово разузнаване относно своите клиенти и извършваните от тях операции и сделки с кредитните и финансовите институции; застрахователните дружества и клоновете им; посредниците в търговията с недвижими имоти; лицата, организиращи неофициални пазари на ценни книжа; лицата, които по занятие извършват консултации в областта на данъчното облагане; лицата, които по занятие извършват сделки с вещи с висока стойност, като благородни метали, скъпоценни камъни, произведения на изкуството, културно-исторически ценности; лицата, които организират търгове за разпродажба на тези вещи, когато плащането е извършено в брой и стойността или тяхната равностойност във валута е над 30 000 лв.; лицата, извършващи по занятие правни консултации, когато им е известно, че юридическата консултация ще се използва с цел изпиране на пари и/или че техен клиент желае да получи консултация с цел изпирането на пари. С последното изменение на закона от месец март 2021 г. от кръга на лицата, които са задължени да прилагат мерките срещу изпиране на пари отпадат: органите по приватизацията; лицата, организиращи възлагането на обществени поръчки; министри и кметове на общини, както и други възлагащи органи и възложители по смисъла на Закона за концесиите при сключване на концесионни договори и други органи.

В т. 2. „Органи, създадени за борба с изпирането на пари“ са разгледани правомията на създадените международни и национални органи за борба с изпирането на пари като: FATF - работната група за финансови дейности; Комитет Монивал (Moneyval); Егмонт груп; Европол; OLAF - Европейската служба за борба с измамите; Комитетът за превенция на изпирането на пари и финансирането на

тероризма към Европейската комисия; EU FIUs Platform; FIU.Net; Световната банка и Международният валутен фонд; Базелският комитет по банков надзор.

На национално ниво са разгледани органите, които са изградени за осъществяване на контрол върху схемите за изпиране на пари и върху лицата, задължени да прилагат мерките срещу изпиране на пари. Към тях се отнасят: Специализирана административна дирекция „Финансово разузнаване” при ДАНС, Главна дирекция „Борба с организираната престъпност” към МВР, Комисия за противодействие на корупцията и за отнемане на незаконно придобитото имущество, Комисия за финансов надзор, Българска народна банка, Агенция „Митници”, Национална агенция за приходите, Агенция по вписванията, Прокуратура.

Направено е **предложение за промяна** в структурната принадлежност на Специализираната административна дирекция „Финансово разузнаване” към ДАНС, с цел подобряване ефективността от работа на това административно звено.

В подкрепа на предложението се посочва необходимостта от извеждането на Специализираната административна дирекция „Финансово разузнаване” към ДАНС в самостоятелен орган, извън състава на Държавна агенция „Национална сигурност“, което ще я направи равнопоставена на другите органи, които също имат правомощия в тази сфера и ще бъде независима, при осъществяване на дейността си по примера на Комисията за противодействие на корупцията и отнемане на незаконно придобитото имущество. В момента Специализирана административна дирекция „Финансово разузнаване” към ДАНС е определена за водещата структура в областта на изпирането на пари, но реално тя стои по-ниско в административната йерархия в сравнение с другите структури, които имат отделни компетентности в областта на изпирането на пари. Независимо от факта, че дирекцията заема по-ниска административна позиция, на нея ѝ е възложено да бъде координатор на процесите, свързани с борбата срещу изпирането на пари между останалите органи. Дирекцията също така е определена да дава указания на по-високостоящи от нея органи, с които указания те трябва да се съобразяват и да прилагат.

В защита на тезата за **необходимостта от обособяване на Специализираната административна Дирекция „Финансово разузнаване”** извън системата на ДАНС се посочва факта, че първоначално дирекцията е била в състава на Министерство на финансите до 2008 г., след което преминава в структурата на Държавната агенция „Национална сигурност” (ДАНС). От своя страна ДАНС е правопреемник на

Национална служба „Сигурност” (НСС). През 2008 г. НСС е преобразувана в държавна агенция. В нея са включени следните дирекции: Дирекция „Защита на средствата за връзка”, Служба „Сигурност – Военна полиция и Военно контраразузнаване” и Агенция за финансово разузнаване. И към момента Специализирана административна дирекция „Финансово разузнаване”, като част от ДАНС, притежава определена оперативна самостоятелност. Тя има собствено деловодство, различно от деловодството на ДАНС, както и собствен печат, различен от печата на ДАНС. За разлика от всички останали дирекции в ДАНС, Дирекцията сама издава от свое име наказателни постановления при установени нарушения по ЗМИП. Посочва се, че дирекцията не е оперативна дирекция, т.е. не провежда разузнавателна дейност, а е административна дирекция, което проличава и от нейното наименование в момента: Специализирана административна дирекция „Финансово Разузнаване”.

Застъпва се тезата, че ако Специализирана административна Дирекция „Финансово разузнаване” придобие статут на самостоятелна административна структура, то за задължените лица по ЗМИП няма да настъпят промени. Тези лица, както и до сега ще адресират подаваните от тях сигнали за съмнителни операции до Специализирана административна дирекция „Финансово разузнаване”, а не до Специализирана административна дирекция „Финансово разузнаване” към ДАНС, т.е. и сега е налице определена форма на оперативна самостоятелност на административната структура. В подкрепа на предложението са посочени данни от годишните доклади на САДФР – ДАНС за 2017, 2018 и 2019 години (публикувани на електронната страница на ДАНС), от които е видно, че има относително устойчив брой на подадените първоначални доклади през годините. Така например за 2017 г. те са 2416 бр.; за 2018 г. са 2128 бр. и за 2019 г. са 2325 бр. Във връзка с изнесените данни се застъпва виждането, че предложението за извеждане на Специализирана административна дирекция „Финансово разузнаване” като самостоятелна структура с по-високо административно положение в йерархията спрямо контролираните от нея държавни структури ще допринесе значително за подобряване на нейната дейност.

В точка трета „Констатации и препоръки“ се прави сравнение на данните от доклада от 2011 г. за дейността на Специализирана административна дирекция "Финансово разузнаване" с годишният отчет на Комисията за защита на личните данни за дейността ѝ през 2016 г. (Annual_Report_2016_CPDP.docx) и с доклада на Държавна агенция “Национална сигурност” за 2019 г., публикуван на 14 април 2020 г. В

направеното сравнение се посочва, че се наблюдава увеличение на постъпилите уведомления за съмнителни операции като от 1427 през 2011 г. те са се увеличили на 2894 през 2019 г. Посочва се, че “през 2019 г. органи на ДАНС са извършени 220 планови и инцидентни проверки, при които са дадени 1282 предписания за предприемането на организационно-технически мерки за подобряване на защитата на класифицираната информация”. Посочва, че през 2019 г. са установени нарушения на неправомерно усвояване на средства от фондовете на ЕС и в резултат е настъпила „щета за националния бюджет и за европейските структурни и инвестиционни фондове от конкретната престъпна дейност, която възлиза на около 17 млн. лв“. Установените данъчни измами през 2019 г. са ошемили бюджета с 205 млн. лв.” В резултат на проведени операции са повдигнати обвинения на 13 лица. Изразено е съжаление, че в доклада от 2019 г. няма данни как са разпределени постъпилите уведомления според вида на задължените субекти, които трябва да докладват за такива операции. Отправя се **препоръка** към надзорните органи в областта на борбата с изпирането на пари да не разчитат само на методите за осъществяване на надзор от дистанция, а да провеждат проверки на място, особено когато рискът е висок. Също така се препоръчва при извършване на проверки в контролирани обекти, контролните органи да не разчитат единствено на документите, представени от проверяваните лица, а да извършват и своя самостоятелна проверка за установяване верността на подадената информация.

Направено е **обобщение** на препоръките на FATF от октомври 2020 г., които са насочени към разширяване приложното поле на предикатните престъпления продиктувани от COVID кризата. Изтъква се, че в препоръките на FATF вниманието на държавите членки се насочва към възможността престъпниците да се възползват от нарастването на безработицата, увеличаването на отдалечените трансакции и ускореното прилагане на стимулиращи програми, които създават условия за прилагане на нови схеми за изпиране на пари.

Подкрепят се направените предложения в препоръките на FATF, насочени към държавите членки, отнасящи се до изработване на национално ниво на редица документи като: план за борба с изпирането на пари; идентифициране на рисковете и предвиждане на адекватни мерки за противодействие; засилване на координираните действията за оценка на рисковете и овладяването на рисковете; изработване на подход, основан на риска (risk-based approach), който да гарантира, че мерките за предотвратяване или смекчаване на резултатите от прането на пари са съизмерими с

идентифицираните рискове; засилване на вниманието към „риска от финансиране на разпространението“, предвиден в Препоръка 1 и в Препоръка 7 на FATF; въвеждане на възможно най-скоро на цифровите (безконтактни плащания), чрез използването на финансовите технологии Fintech, Regtech и Suptech, с цел намаляване на риска от изпирането на пари и повишаване на възможностите за управление на риска; приемане на ефикасни мерки срещу изпирането на пари във връзка с кризата, в резултат на пандемията от Covid 19, като проследяване и наказване на финансовите измами; рекламата и трафика на фалшиви лекарства; предлагането на измамни инвестиционни продукти, обвързани с фишинг схеми, свързани с лечение на вируса; злоумишлените или измамни киберпрестъпления; набиране на средства за фалшиви благотворителни организации; медицински измами, насочени срещу хора, които спешно се нуждаят от грижи; разпространение на дезинформация за COVID -19; търговия с вътрешна информация във връзка с COVID-19; фалшифициране на медицински стоки и документи; срещу инвестиционните измами и киберпрестъпленията.

Направена е **препоръка** към компетентните органи да изготвят предложение до Европейската комисия, в което да поискат държавите членки да наименоват своите национални органи за надзор върху изпирането на пари с близки или сходни наименования и правомощия в областта на надзора върху изпирането на пари, което ще подпомогне взаимоотношенията между тях и ще допринесе за повишаване ефективността от тяхната дейност на ниво ЕС.

В глава трета: „Диагностита и превантивни мерки на изпирането на пари в нефинансовия сектор“ се посочват индикаторите, които лицата от нефинансовия сектор следва да прилагат, за да диагностицират и анализират клиентите си и сделките им. В главата се разглежда по-обстойно **комплексната проверка**, като превантивна мярка, която обединява всички други превантивни мерки. В главата се съдържат резултати от проведена анкета сред 252 лица относно информираността на широката общественост за мерките, които се предприемат на национално ниво в борбата с изпирането на пари. Направени са изводи.

В т. 1 „Задължени лица и приложими мерки“ се очертава кръгът от лицата от нефинансовия сектор, посочени в чл.4 от ЗМИП, които са обхванати от настоящото изследване. Към тях се отнасят: регистрираните одитори и лицата, които по занятие предоставят счетоводни услуги и/или консултации в областта на данъчното облагане;

лицензираните оценители; адвокатите; нотариусите и заместник-нотариусите; частните съдебни изпълнители и техните помощници; лицата, които извършват по занятие посредничество при сделки с недвижими имоти и/или със сделки за отдаване под наем на недвижими имоти; консултанти, които осъществяват дейността си под формата на свободна професия. **Съображенията** ни да включим в нашето изследване изброените лица са: близостта на предмета на извършваната от тях дейност; прекият и непосредствен контакт, който осъществяват с клиентите се, което им предоставя възможност да проследяват произхода на средствата, които клиентите им ползват; както и притежаваният от нас личен опит и познаване на тяхната дейност. В подкрепа на казаното, посочваме, че регистрираните одитори извършват заверки на годишните счетоводни отчети на предприятията и така разполагат с информация за техните обороти, печалби и активи, което им дава основание да предположат, че търговецът – клиент, участва в схема за изпиране на пари. Лицензираните оценители на движими вещи и недвижими имоти, нотариусите и частните съдебни изпълнители, както и лицата, които извършват по занятие посредничество при сделки с недвижими имоти, имат пряка информация за притежаваните от техните клиенти активи и действителната им стойност, както и могат да направят преценка за съответствието на действителната стойност на тези активи с тази, посочена в документа за собственост. Следователно тези лица могат да установят всяко съществено отклонение между действителната стойност на един актив и стойността, по която той е заведен в баланса на едно предприятие или която е посочена в нотариален акт или в друг документ, което може да се приеме като показател за възможно изпиране на пари. Също така лицата, които упражняват свободни професии, както и консултантите, които предоставят различни услуги, включително предоставянето на адрес за регистриране на дружества, на практика могат да подпомагат или да участват в планирането или изпълнението на операция, сделка или друго правно или фактическо действие за свой клиент, поради което разполагат с информация, която може да сочи, че клиентът участва под една или друга форма в схема за изпиране на пари и затова са посочени сред субектите, задължени да предприемат мерки по ЗМИП. Адвокатите, правните и данъчните консултанти често се използват за извършване на широк спектър от сделки, които са насочени към изпиране на пари, укриване на данъци, данъчни измами, неправомерно разходване на средства от парични фондове на ЕС. Освен това тези специалисти играят и важна роля в изграждането на сложни корпоративни структури и схеми за осигуряване на достъп до офшорни компании в чужбина. Посочената група

специалисти предоставя услуги и на чужденци за придобиването на недвижими имоти у нас или в други държави, посредством своите контакти. Тези специалисти също така създават или ползват за тази цел вече създадени български фирми „фантоми“. Често прилагана форма за изпиране на пари, препоръчвана от тези специалисти, е посочването в официални юридически документи, каквито са нотариалните актове на по-ниска цена на недвижимия имот от реално платената, с цел избягване плащане на данъци от страна техните клиенти.

От мерките за превенция изследването обхваща основно комплексната проверка като най-широко обхватна превантивна мярка, която по своя предмет и съдържание изпълнява най-пълно заложените цели от законодателя. Посочва се, че целта на комплексната проверка, извършвана от лицата от нефинансовия сектор, е да бъде събрана информация и да бъде направена оценка на целите и характера на деловите взаимоотношения на техните клиенти. С тази проверка се постига изясняване на произхода на средствата, вложени в търговските сделки, както и на целените с тях резултати. Ако в резултат на извършената комплексна проверка се установи, че има изпиране на пари, лицата от нефинансовия сектор са задължени по закон да докладват на контролиращите органи. Посочените контролни показатели, за които лицата от нефинансовия сектор трябва да следят са: размерът и вида на плащане по сделки; основанията за извършените плащания между клиентите; регулярността на плащанията и техният общ размер и други показатели, разгледани подробно в дисертационният труд. Направен е изводът, че чрез комплексна проверка се събира най-пълна, точна и изчерпателна информация за контролираните лица, която позволява да се направи преценка дали чрез извършваната от тях дейност се изпират пари.

В т. 2 „**Диагностициране изпирането на пари**“ се изследват индикаторите за изпиране на пари, които се прилагат от лицата от нефинансовия сектор при комплексната проверка. Посочва се, че изработването на индикатори е сложно, защото изисква съвместните усилия на много и различни специалисти с познания и опит в различни области. Причината за сложността при изработване на индикатори за диагностициране изпирането на пари се корени и в многообразието на прилаганите схеми и техники за изпирането на пари, което затруднява изработването на общо приложими индикатори. С трудната задача за изработване на индикатори се заема Организация за икономическо сътрудничество и развитие /ОИСР/, под чиято водеща

роля и финансиране е изработено ръководство за идентифициране на клиентите за целите на изпирането на пари, предназначено за упражнявания контрол, извършван от данъчните органи¹⁹. Поради близостта на предмета на контролната дейност извършвана от органите по приходите и лицата от нефинансовия сектор като: проверка на договори и сделки, техният характер и начин наплащане, както и поради липсата на друга задълбочена разработка по темата, **приемаме**, че тези индикатори могат да бъдат приложими с известни корекции в хода на комплексната проверка, извършвана от лицата от нефинансовия сектор. По тези причини изследването се извършва в две направления. От една страна се проследяват действията, които лицата от нефинансовия сектор следва да предприемат, за да идентифицират клиентите си физически или юридически лица, а от друга страна се посочват и изясняват индикаторите, чието проявление може да насочи лицата, от нефинансовия сектор към установяване на сделки, насочени към изпирането на пари.

В резултат на анализ се посочва, че лицата от нефинансовия сектор, когато имат за клиенти **физически лица** преди да встъпят в делови взаимоотношения с тях трябва да съберат данни за лицето от официално издаден и валиден документ за самоличност или и от заверено копие. При извършване на сделки с физически лица, лицата от нефинансовия сектор следва да прилагат следните индикатори, които насочват към изпирането на пари, а именно: необичаен доход; необичайно увеличаване на имущественото състояние; необичайно притежание или ползване на активи; необичайни задължения; необичайни сделки.

¹⁹ Вж. Money Laundering and Terrorist Financing Awareness Handbook for Tax Examiners and Tax Auditors, 2009, First launched in 2009 as a practical tool to assist tax authorities in identifying money laundering during the course of normal tax audits, this revised handbook includes updated money laundering indicators and new material to increase detection and reporting of terrorist financing; вж. Money Laundering and Terrorist Financing Awareness Handbook for Tax Examiners and Tax Auditors, 2019, <https://www.oecd.org/tax/crime/money-laundering-and-terrorist-financing-awareness-handbook-for-tax-examiners-and-tax-auditors.pdf>; вж. и Schott, P., Reference Guide to Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism Second Edition and Supplement on Special Recommendation IX, the World Bank, p.1- 291; 2006 г. <http://documents1.worldbank.org/curated/ar/558401468134391014/pdf/350520Referenc1Money01OFFICIAL0USE1.pdf>; вж. и сборник под наименованието „Commonwealth Secretariat Combating Money Laundering and Terrorist Financing“; a book about “Model of Best Practice for the Financial Sector, the Professions and Other Designated Businesses”; 01 Jan 2005; 184 pages; book number 70; <https://www.oecd-ilibrary.org/content/publication/9781848598607-en>

Един доход се приема за **необичаен**, когато е установено, че лицето живее без доход или с нисък доход в сравнение с нормалните разходи за живот и/или лицето живее разточително.

Съмнения за **необичайно увеличаване** на имущественото състояние на едно физическо лице възникват, когато има данни, че лицето е наследило член на семейството, за когото е доказано, че се е занимавал с престъпна дейност; има данни за необяснимо, необяснено или не документирано наследяване; когато доброволно са разкрити известни престъпници или техни роднини; когато има данни за необясними или не документиран печалби от хазарт и лотария²⁰.

Необичайно притежание или ползване на активи се наблюдава, когато едно лице с доказан нисък доход притежава или използва скъпи активи като автомобил, лодка, недвижими имоти, голямо количество криптовалута и др.; или когато се установи, че лицето, притежава активи в чужбина, за които не може да докаже, че са посочени като източник на доходи в данъчната му декларация.

Данни за **необичайни сделки** могат да се намерят в регистри или доклади, предоставени от звеното за финансово разузнаване на съответната държава; в имотни регистри, от които е видно закупуване от лицето на активи с висока стойност (например жилище) при сравнително нисък доход или без заем или ипотека; от данни за закупуване на активи с висока стойност, но заплатени на цена много по-ниска от пазарната им стойност; от данни за получаване на непропорционално голям ипотечен заем за закупуване на имот при сравнително нисък доход; от данни, за участие в сделка за бърза препродажба на имот без предходен опит в областта на недвижимите имоти; от данни за извършена касова операция с неизвестно лице (фиктивна продажба); при наличие на информация, получена от външни източници (например от правоприлагащи органи, от медии, от социалните мрежи и други източници), че лице е закупило вещ или имот на висока стойност²¹.

Индикатор за наличие на незаконно придобити средства са данни за **необичайни задължения на клиента**. Това проличава в случаите, когато има данни, че лицето получава непропорционално голям ипотечен заем при сравнително нисък доход; или когато едно лице, получава заем или заеми от други неидентифицирани лица в значителни размери.

²⁰ Вж. чл.53 от ЗМИП, във връзка с чл.16 от ППЗМИП

²¹ Вж. цит. съч.“ Money Laundering and Terrorist Financing..“

Честа практика е някои от физическите лица, ползващи доходи като описаните по-горе, да се опитват да прикрият незаконния произход на средствата си, представяйки ги като придобити от привидно законен източник. Представянето на произхода на средствата като такива, придобити от законен източник, често се прикрива под формата на извършени легални търговски сделки, които клиентът извършва сам със себе си или с трети лица, които предоставят професионални услуги. Независимо, че по формата и съдържанието си сделките са законни, е налице изпиране на пари, защото средствата, които се ползват за извършване на тези сделки, имат престъпен произход и чрез извършването на сделки се цели тяхното изпиране, т.е. превръщането им в законно придобити средства.

В резултат на анализ се посочва, че лицата от нефинансовия сектор, когато имат клиенти **юридически лица**, преди да встъпят в делови взаимоотношения с тях трябва да идентифицират клиента – юридическо лице, като съберат данни за: наименование; правно организационна форма; седалище в държава, в която лицето е регистрирано; адрес на управление; адрес за кореспонденция; актуално състояние на лицето; данни за органите на управление и за контролните органи; данни за лицата, които представляват лицето, данни за целта и характера на деловите взаимоотношения, които лицето иска да установи с лице от нефинансовия сектор, както и друга информация по преценка. За събиране на данните лицата от нефинансовия сектор могат да извършват проверка в публичния регистър – БУЛСТАТ или да изискват от физическото лице, което е собственик на юридическо лице, да предостави необходимите документи и декларации, от които е да е видно кои са собствениците. За юридически лица, чиито акции се търгуват на регулиран пазар, информация се събира по реда, предвиден в Закона за публичното предлагане на ценни книжа, както и от други източници²².

Към индикаторите, приложими за **клиенти – юридически лица, регистрирани в България**, лицата от нефинансовия сектор трябва да обръщат внимание на: необичайни сделки и партньори; необичайни задбалансови позиции; необичайни балансови позиции; необичайни елементи в отчета за печалбата и загубата; необичайни парични потоци; необичаен оборот или продажби; наличие на неравнопоставеност между получените доходи и притежаваното от юридическото лице имущество; наличие на данни за неотчетени продажби, за предоставени от компанията лични заеми, за

²² По-подробно вж. и чл.59 от ЗМИП във връзка с указания за попълване на Приложение № 3 към чл. 38 от ППЗМИП.

недекларирана лична капиталова печалба при продажбата на актив, придобит от собственика на фирмата със средства със съмнителен произход и др.²³

Индикатори за необичайни сделки и партньори най-често са налице, когато юридическото лице се ръководи по начин, който показва слаби познания за ръководения бизнес; или се извършват сделки със стоки или услуги, които не съответстват на профила на компанията; или се осъществяват сделки без явна търговска основа; или се установяват сделки или споразумения, за които няма съответни съпровождащи и оправдателни правни и счетоводни документи; или се извършват сделки с офшорни компании; или се осъществяват сделки с лица или техни партньори, които са заподозрени в извършването на престъпления; или са установени непрозрачни клиенти или такива, които не могат да бъдат идентифицирани като кредитори или заемодатели; или е установено наличие на сделки с бизнес партньори или клиенти, които имат един и същ адрес; или са установени сделки за продажба на активи, но това не може да бъде потвърдено от наличните документи поради липса на данни, че активите са били платени и предадени на купувач.

Индикатори за необичайни задбалансови позиции се проявяват при наличие на непрозрачна собственост върху дружество или върху друга форма на сдружаване, която се ползва за извършване на търговска дейност; или когато съдружниците са лица, които са партньори или участници в престъпна група или са свързани с такива лица; или когато се установява фирма, която участва в международна структура без ясни търговски, правни или данъчни ползи; или когато има данни за закупуване или продажба на акции на друга компания на цена значително над или под прогнозната стойност; или има наличие на регистрация на собствениците или директорите на дружеството на адреса на чуждестранен доставчик на услуги по дружествено управление; или се установи наличие на неблагоприятна информация за клиента от публични източници; или има постъпила информация за клиента от източници с ограничен достъп (напр. от звено за финансово разузнаване, полиция и др.).

Индикатори за необичайни балансови позиции се проявяват, когато се твърди, че са направени вноски от собствениците в капитала на дружеството, но за това няма данни в данъчните декларации или финансовите отчети. Необичайни балансови позиции има и когато е установено наличие на данни за натрупване на лихви по

²³ По-подробно вж. и цит. съч. *Laundering and Terrorist Financing*,2019

получени или предоставени заеми от собственика или директорите на дружеството или когато са установени касови наличности, които са прекомерно големи за дейността на фирмата.

Индикатори за необичайни елементи в отчета за печалба и загуба са налични, когато е установено силно нарастване на оборота или продажбите в сравнение със себестойността на реализираната продукция; или когато има наличие на значително нарастване на маржа на печалбата на фирмата, без да има основание за това с оглед извършваната дейност; или когато е констатирано, че съотношението на разходите и продажбите на дружеството не съответства на отрасъла, в който то оперира.

Индикатори за необичайни парични потоци се наблюдават при плащания към или от трети страни, които не участват в сделките; или при плащания към или от несвързани офшорни дружества или сметки; или при използване на фирмена банкова сметка като транзитна сметка за паричен поток; или при непрозрачен или непроверим произход на средства (например вноски в брой, заеми или продажби); или когато се установи, че номиналните стойности и валутата не са характерни за отрасъла, в който оперира фирмата; или има наличие на банкови депозити, които не са декларирани като оборот, съответно не са установени продажби; или има наличие на парични потоци без явна икономическа причина или без да е съставена съответстваща счетоводна документация и други необичайни действия, които подробно са разгледани в дисертационният труд.

Индикатори за необичаен оборот или продажби се наблюдават при значително увеличение на така наречените анонимни обороти или продажби в брой; или са получени значителни по обем плащания в брой за продадени луксозни стоки; или са получени значителни по размер плащания в брой за стоки, които никога не са доставени т.е. предназначени са за фиктивен купувач; или има наличие на сделки без очевидно търговско основание или съпътстваща документация, т.е. без договори, споразумения и др.

Често използваните схеми за изпиране на пари от юридически лица се изразяват в **измамна прозрачност на дейността и във фиктивни продажби**. В тази схема приходите от престъпления се регистрират като продажби. Лицата от нефинансовия сектор следва внимателно и задълбочено да преглеждат и проучват счетоводната и данъчната документация на клиентите – юридически лица, с цел да не бъдат подведени

от привидно вярна и точно съставена документация, в която обаче може да се съдържат данни, от които да възникнат основателни съмнения за изпиране на пари.

Лицата от нефинансовия сектор трябва да следят за изпиране на пари посредством **извършване на фиктивни продажби**, когато незаконните средства се вкарват (депозират) във фирмена банкова сметка заедно със средства от истински (законни) продажби. Незаконните средства се осчетоводяват и се отчитат като пари, постъпили от законния оборот на фирмата. Внесените повече средства се посочват в данъчната декларация на лицето като приходи, за които то заплаща дължимите данъци. В някои случаи е възможно дружеството да не заплати корпоративен данък върху този завишен приход, ако компанията има съществуващи търговски загуби или ако посочва и приспада разходи, които реално не е извършила. Същият резултат се получава и когато фиктивно се завишава заплата на директора.

По наше мнение посочените индикатори могат да бъдат полезни на регистрираните одитори и на лицата, които по занятие предоставят счетоводни услуги и/или консултации в областта на данъчното облагане; на адвокатите и на лицата, упражняващи свободна професия, за установяване дали при определени сделки или финансови трансакции се ползват средства, придобити от престъпна дейност или такива, придобити от наркотици, изнудване, трафик на хора или са доходи, за които не са заплатени данъци.

В дисертационният труд са изследвани индикатори за необичайни страни по сделката, когато са налице данни, че **чуждестранното юридическо лице** е управлявано от доставчик на услуги по доверително или дружествено управление. Индикаторите, за които трябва да следят лицата от нефинансовия сектор са: **индикатори за необичайни сделки; индикатори за необичайни парични потоци; индикатори за непрозрачна собственост.**

Изяснени са действия и индикатори, които лицата от нефинансовия сектор трябва да предприемат, за да **идентифицират финансовите канали на своите клиенти към които** се отнасят проверка по веригата: източник, трансфер на средствата, потребител. Изследвани са индикаторите и техниките за идентифициране на финансовите канали при сделките с недвижими имоти; при наличие на пари в брой; при внос на стоки, които подробно са разгледани в дисертационният труд.

В т.3 “Мерки за защита на лицата подаващи сигнали за изпиране на пари“ се разглежда **Директива (ЕС) 2019/1937, която въвежда правила за защита на лицата, които подават сигнали за нарушения на правото на ЕС, включително и при докладване за нарушения, които имат за предмет изпирането на пари.** Директивата е задължителна за транспониране от държавите членки до 17 декември 2021 г. Изяснява се, че от години в ЕС се обсъжда темата, че за подобряване резултатността от прилагане на мерките срещу изпирането на пари е необходимо да се преодолеят притесненията и страхът на лицата, които по закон са определени да докладват за установени закононарушения или за съмнителни сделки. Посочва се, че в актовете на ЕС, които регулират тази материя, включително и в правната уредба на ниво национално законодателство **не се предвижда** защита за лицата, които са задължени да докладват за съмнителни сделки или транзакции²⁴. **Изяснява се**, че акцентът е поставен единствено върху задълженията на лицата да докладва за установеното от тях в процеса на дейността им, без да им се гарантира, че тяхното докладване няма да достигне до лицата, за които тази информация е подадена. Тази голяма **празнота в законодателната уредба**, относно защитни механизми води до ниско ниво на докладване за извършени съмнителни сделки, и транзакции или за лица, които участват в тях, както и до слаба разкриваемост на действията, насочени към изпирането на пари. **Изяснени са** причините, основанията и закрилата, която директивата предвижда.

Посочено е, че у нас по инициатива на Министерството на правосъдието през 2021 г. е създадена работна група, която да предложи проект на законодателен акт, който да транспонира Директива на (ЕС) 2019/1937 във вътрешното ни законодателство²⁵. Работната група е изразила становище, че е необходимо да се изработи отделен Закон за защита на лицата, които подават сигнали или публично оповестяват информация за нарушения, което **подкрепяме**.

В Работната група има спорове относно признаване на **анонимните сигнали** за основание за извършване на проверки. Изразено е виждането, **което подкрепяме**, че

²⁴ По-подробно вж. следните изследвания: M Worth et al, “Safe or Sorry: Whistleblower Protection Laws in Europe Deliver Mixed Results“ (Report, Blueprint for Free Speech 2018) <<https://www.changeofdirection.eu/assets/uploads/BLUEPRINT%20-%20Safe%20or%20Sorry%20-%20Whistleblower%20Protection%20Laws%20in%20Europe%20Deliver%20Mixed%20Results.pdf>> (last accessed 1 June 2020); See *Guja v Moldova* App no 14277/04 (ECtHR, 12 February 2008), the first judgment on this form of protection. For a description and analysis of the subsequent case law, see V Junod, “Lancer l’alerte: quoi de neuf depuis Guja?” (2014) 98 *Revue trimestrielle des droits de l’homme* 459 and E Cobbaut, “Les Lanceurs d’alerte: Un Objet Juridique Non Identifié?” (2018) 1 *Auteurs et Média*;

²⁵ По-подробно вж. <https://www.strategy.bg/PublicConsultations/View.aspx?lang=bg-BG&Id=6354>

анонимно подадените сигнали също следва да се разглеждат, защото лицата, които ги подават имат притеснения от разкриване на самоличността им, както и от ответни действия спрямо тях. Също така **подкрепяме тезата**, че най-важната част от защитата на сигнализиращите лица е поверителността при боравене с информацията, която те предоставят, както и запазване на конфиденциалността на тяхната самоличност. **Поддържаме тезата**, че задължението за поверителност ще работи ефективно като инструмент за защита, зависи от броя на служебните лица, които ще бъдат ангажирани с обработването на сигналите и от конкретната отговорност, която те ще носят, при неспазване на изискванията.

С оглед предстоящото въвеждане на разпоредите на Директива (ЕС) 2019/1937 във вътрешното ни законодателство, е **препоръчително да бъде изразена подкрепа** от страна на ВУЗФ до работната група относно законопроекта.

В т.4 “Анализ на резултатите от анкетно проучване“ са отразени резултатите от анкетно проучване на тема „Пране на пари в нефинансовия сектор“.

Анкетното проучване е проведено онлайн, като анкетната карта е разпространявана чрез различни канали на комуникация като имейл, телефон и различни социални мрежи като Facebook. Анкетата е анонимна и не събира лична информация. Тя обхваща 252 лица. От тях 131 лица или 52 % са икономисти. От посочилите, че притежават икономическо образование 131 лица, само 112 са посочили вида на икономическото си образование, като 42,86 % от тях или 48 са завършили счетоводство, одит, банково дело, публични или международни финанси, което показва особен интерес от страна на финансовите специалисти в областта на изпирането на пари. Малко над половината от анкетираните лица - 50,4 % или 127 лица работят в нефинансовия сектор.

В анкетата няма въпроси, от отговорите на които да се извлекат само отговорите на отделните анкетираните лица, работещи само в сферата на нефинансовите институции. Съгласие за участие на анкетираната група лица от нефинансовите предприятия получихме при условие, че не се посочва конкретната упражнявана от лицето професия и име на нефинансовото предприятие, в което работят. Същото условие получихме и от лицата работещи във финансови и нефинансови институции.

Поставените изисквания и ограничения за анонимност от лицата от нефинансовата сфера, а и от финансовата сфера са породени според нас от определени

техни опасения за ответни действия спрямо тях. Считаме също така, че тези техни опасения ги карат да не изпълняват стриктно всички проверки и идентификации за пране на пари, както и да докладват за пране на пари при установено подобно деяние. Причините според нас са две, като водещата е липсата на адекватни законодателни мерки, които да ги защитят и да гарантират тяхната безопасност и сигурност от последващи ответни действия от престъпните организации и лицата извършващи пране на пари. Другата причина според нас за желаната анонимност от анкетираните лица е свързана с това, че те не спазват в достатъчна степен законоустановените процедури и справки съгласно Закона за пране на пари с оглед запазване на своите клиенти. Коя е водещата причина, ние не можем да дадем еднозначен отговор, като не изключваме нито една.

При провеждане на анкетата, анкетираните лица от нефинансовия сектор пожелаха да не отговорят на тясно специализирани и конкретни въпроси в областта на превенцията на пране на пари и затова сме включили по-общи въпроси. Това е допълнително доказателство за нашето допускане, че те се страхуват за себе си и своя бизнес. Тъй като няма въпрос за упражнявана професия ние не можем да направим анализ само на техните отговори (никой не би искал да признае, че на практика не се съобразява със Закона за изпирането на пари, защото се страхува за живота си или да не изгуби клиент).

По посочените причини **смятаме**, че с транспонирането на Директива (ЕС) 2019/1937 в местното законодателство и то в отделен Закон за защита на лицата, които подават сигнали, ще се реши до голяма степен този проблем, в частта му лица, които се опасяват да спазват стриктно мерките, поради угроза за техния живот и здраве. Считаме, че с приемането на един такъв Закон ще се повиши качеството на превантивната дейност в процеса по пране на пари от лицата от нефинансовия сектор, защото те ще имат необходимата законодателна защита, която да им гарантира сигурност при докладване на съмнителни операции и опити за пране на пари.

В резултата на проведеното анкетно проучване **смятаме**, че има спешна необходимост от приемане на Закон, който да гарантира, безопасността на лицата, разкриващи сигнали за пране на пари. Доказателство за това е опасението на анкетираните лица от нефинансовите предприятия да разкриват своята самоличност и името на фирмата, в които работят.

На основата на анализа на получените резултати от проведеното репрезентативно анкетно изследване може да се направят следните **изводи и препоръки**:

1. Прането на пари, наред с останалите съществени финансови престъпления, да се включи в учебните планове, както на учениците от специализираните средни училища (гимназии, техникуми, СОУ), така и на всички останали ученици, които изучават базови икономически дисциплини с цел повишаване на **икономическата им култура и заинтересованост**;

2. Прането на пари да се включи в **Националната стратегия за финансова грамотност** на Република България, която е насочена към обществото като цяло, а не само към младите хора;

3. Да се проведе кампания насочена към лица с **по-ниска степен на образование** (основно и начално), за да бъдат запознати с множеството сериозни рискове, които крие прането на пари, и да могат да предпазят себе си и близките си от **несъзнателно участие** в подобни незаконни схеми и дейности;

4. Държавата да провежда периодично адекватна **информационна програма**, чрез която да спомогне за това повече хора да са наясно как да **идентифицират различните форми на изпиране на пари** и към кои институции да подават **сигнали** при съмнение за наличие на подобна противозаконна дейност.

5. Посредством прилагана от Държавата информационна програма и чрез прилагане на мерките във всички форми на образование, включително и посредством Националната стратегия за „Учене през целия живот”²⁶ да се запознаят всички възрастови групи от населението с все по-нарастващото значение на незаконните дейности като **кибер престъпност, трафик на хора, тероризъм** и други;

6. Повишаване координацията и сътрудничеството между отделните държавни органи, както на национално, така и на европейско ниво, с цел повишаване **доверието** на населението в законодателната, изпълнителната и съдебната **власт**, от една страна, и в адекватността, стабилността и сигурността на **финансовата система** на страната ни, от друга страна.

7. Повишаване на **икономическата ефективност** в областта на **публичните финанси** – както на **държавно**, така и на **местно** ниво;

²⁶ По-подробно вж. Националната стратегия за „Учене през целия живот“ https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/lifelong-learning-strategy-12_bg

8. Проблемите, свързани с финансовите престъпления, включително прането на пари, да бъдат по-широко застъпени в **публичното пространство** чрез медиите (телевизия, радио, печатни и електронни издания), социалните мрежи и други комуникационни канали, подходящи за целта;

9. Държавата да извършва адекватни и навременни **изследвания** в областта на **информационната осигуреност на гражданите**, за да идентифицира неудовлетворените им информационни **потребности** и да предприеме съответни действия, за да ги задоволи.

10. Системно актуализиране на законодателната рамка в областта на прането на пари с цел предотвратяване на нововъзникнали механизми и схеми в тази област.

11. Спешна необходимост от приемане на Закон, който да гарантира, безопасността на лицата, разкриващи сигнали за пране на пари. Доказателство за това е опасението на анкетираните лица от нефинансовите предприятия да разкриват своята самоличност и името на фирмата, в които работят.

Като обща теза може да се изведе, че **колкото по-висока е общо икономическата и в частност финансовата култура на населението, колкото по-стриктно се прилагат правилата за пране на пари от всички лица от очертания кръг от нефинансовия сектор, колкото законодателната рамка своевременно отразява нововъзникнали схеми за пране на пари, толкова висок ще бъде контролът и по-ефективна превенцията на пране на пари, респ. по-нисък ще бъде делът на това финансово престъпление, като част от общата престъпност в страната, при равни други условия.**

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

В заключение посочваме, че темата за изпирането на пари в нефинансовия сектор представлява значителен интерес, както от практическа, така и от теоретическа гледна точка.

Дисертационният труд е разработен съобразно поставената цел и произтичащите от нея задачи. В дисертационният труд са изследвани същността и механизмите на процеса на изпиране на пари от неговото възникване в древността до наши дни. Въз основа на направено изследване е доказано неговото негативно влияние върху икономическото развитие на държавите. В изследването се доказва тезата, че обществото е осъзнало негативните последици, които този процес оказва и за това

държавите са обединили усилията си за създаване на условия за нетърпимост към деянията и техните извършители, които са насочени към изпирането на пари. С научното изследване се посочват мерките, които държавите предприемат в борбата за предотвратяване изпирането на пари. В дисертационният труд се отстоява мнението, че благодарение на въвеждането на предикатните престъпления в националните правни системи на държавите, се наблюдава намаляване и значително ограничаване на действията, насочени към изпирането на пари в особено големи размери. Посочва се, че за ограничаване процеса на изпирането на пари значителен принос има изградената на междудържавно ниво система за бърза обмяна на информация между компетентните органи, определени да осъществяват контрол и да прилагат мерки срещу изпирането на пари в отделните държави. В дисертационният труд е застъпено виждането, че за ограничаване изпирането на пари много допринася изработената общовалидна нормативна рамка, въведена от държавите членки на ЕС, както и решенията, актовете и препоръките на редица международни организации като - ООН, ОИСР, FATF и др. Изтъква се, че важно значение в борбата срещу изпирането на пари има информирането на обществото и неговата ангажираност към непримиримост спрямо извършителите на предикатни престъпления. В дисертационният труд са посочени действията, които адвокатите, счетоводителите, данъчните консултанти, нотариусите, одитори, частните съдебни изпълнители, лицензираните оценители на движими вещи и недвижими имоти, както и лицата, които извършват по занятие посредничество при сделки с недвижими имоти трябва да извършват, за да идентифицират клиентите, техните собственици и финансовите им канали с цел прилагане на мерки за превенции срещу изпирането на пари. Предложено е групиране на индикаторите и на приложимите техники, проявлението на които показва на лицата от нефинансовия сектор, че се извършва процес на изпиране на пари от техните клиенти.

Може да бъде направено **заключението**, че материята за борбата с изпирането на пари в нефинансовия сектор е много обширна, засяга редица важни въпроси и нейното научно изследване трябва да бъде продължено.

IV. СПРАВКА ЗА ОСНОВНИТЕ НАУЧНИ ПРИНОСИ В ДИСЕРТАЦИЯТА

Дисертационен труд съдържа следните научни и научно-приложни приноси:

1. Извършеното историческо проследяване в развитието на правната уредба по отношение прането на пари.
2. Направено е аргументирано предложение за трансформиране на националната Специализирана административна дирекция „Финансово разузнаване” в самостоятелен орган в държавната администрация, което би довело до подобряване на ефективността от нейната работа.
3. Изведената необходимост от създаване в държавите членки на уеднаквена структура на органите, които осъществяват надзор върху изпирането на пари с цел улесняване на взаимодействието между тях.
4. Систематизация на действията, на ограничен кръг лица от нефинансовия сектор, които да се предприемат от тях за идентифициране на клиентите, техните собственици и финансовите им канали. Предложени са конкретни индикатори и техники, чрез които същите групи лица от нефинансовия сектор да предотвратят изпирането на пари.
5. Посочена е необходимостта от изработването и приемането на стратегия на национално ниво, която да е насочена срещу нетърпимост на обществото към изпирането на пари.

V. СПИСЪК НА ПУБЛИКАЦИИТЕ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Доклад на тема: „Два актуални метода за изпиране на пари“, София, УНСС, 15-та Международна научна конференция на младите учени на тема: „Икономиката на България и Европейския съюз: кръгова икономика и корпоративна социална отговорност“, организирана от ФСФ на УНСС, на 22.11.2019 г.

2. Статия на тема: „За някои мерки срещу изпирането на пари“, София, сп. Актив, счетоводна матрица, списание за професионалисти в областта на счетоводството, финансите и осигуряването. ISSN 1314-3484 /print/, изд. Доби прес, бр.12, 2019 г., с.23-31.

3. Статия на тема: „Модели и схеми, прилагани при изпирането на пари в нефинансовия сектор“, сб. XIII rd International Scientific Conference - Knowledge capital in the future, December -13-15 2019, Bansko, Bulgaria, International Journal, vol.35, p. 345-342.

https://scholar.google.bg/scholar?hl=en&as_sdt=0%2C5&q=%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D0%B0+%D0%BA%D0%B0%D0%B2%D1%80%D1%8A%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0&btnG

<https://ikm.mk/ojs/index.php/KIJ/article/view/2334>

4. Доклад на тема: Доклад на тема „Показатели за контрол при изпирането на пари от физически лица и неправителствени организации“, заявен за участие в Националната студентска и докторантска конференция "Икономически предизвикателства пред България (2021-2023 г.) - устойчивост и рискове", ВУЗФ на 23 април 2021 г. Представена е бележка № 141/27.04.2021 г., издадена от ВУЗФ, че докладът е приет за публикация, ISBN 978-619-76-22-05-8, стр. 367-376.

https://vuzflab.eu/wp-content/uploads/2021/11/Sbornik-dokladi-studentPhD-Conference-2021_3.pdf

5. Статия на тема: “Изпирането на пари- доколко обществото е информирано“, София, сп. Актив счетоводна матрица, списание за професионалисти в областта на счетоводството, финансите и осигуряването. ISSN 1314-3484 /print/, изд. Доби прес, бр.5, 2021 г., с.23-31.

6. Ценова, Л., Кавръкова, П., статия, „Защитни мерки за лицата докладващи за изпирането на пари“, сб. „Членството на България в ЕС: 14 години по-късно“, Факултет „Международна икономика и политика“ катедра, катедра „МИО и бизнес“, УНСС, /под печат в издателството на УНСС- приложение: *служебна бележка*.